

FOTOGRAFEREN ALS HET

WEER LICHT?

STEFAN JAK

Hele volksstammen maken foto's van een fraaie zonsondergang of een mooie wolkenlucht. Het boeit iedereen telkens weer. Je kunt ook iets verder gaan en proberen het thema 'weer' in al zijn facetten vast te leggen. Soms is het landschapfotografie waarin je bijvoorbeeld een wolkenlucht zo fraai mogelijk wilt vastleggen, met daarbij een dramatisch landschap. Vaak is het reportagefotografie, waarbij je feitelijk niet veel meer doet dan het vastleggen van bijzondere (weer)verschijnselen. De fotografie van dit thema is niet eens zo ingewikkeld, maar enige kennis van foto-apparatuur en -technieken en ook van het weer zelf is nuttig. Daarnaast wat doorzettingsvermogen om letterlijk door weer en wind te banjeren voor die ene mooie foto van die storm, of van die prachtige ijskristallen als het meer dan 10 graden vriest.

Je hoeft natuurlijk geen weerdeskundige te zijn om mooie foto's van het weer te maken. Het is echter wel erg handig als je weet wat voor weer er op komst is, of er spannende momenten aankomen die het waard zijn om vast te leggen. Het zijn juist de eerste momenten van een zware onweersbui, de vers gevallen sneeuw in de vroege morgen, de mooie mistbanken en aparte optische verschijnselen die zo fotogeniek zijn om vast te leggen. Die mis je als je het weer niet volgt of er geen interesse voor hebt. Maar dat geldt natuurlijk voor vele andere onderwerpen die het fotograferen waard zijn. Probeer in ieder geval altijd voorbereid te zijn op een fraai of opmerkelijk weerfenomeen. Naast de vele weerberichten op radio en TV zijn er tegenwoordig ook websites waar je het actuele of verwachte weer kunt volgen, bijvoorbeeld:

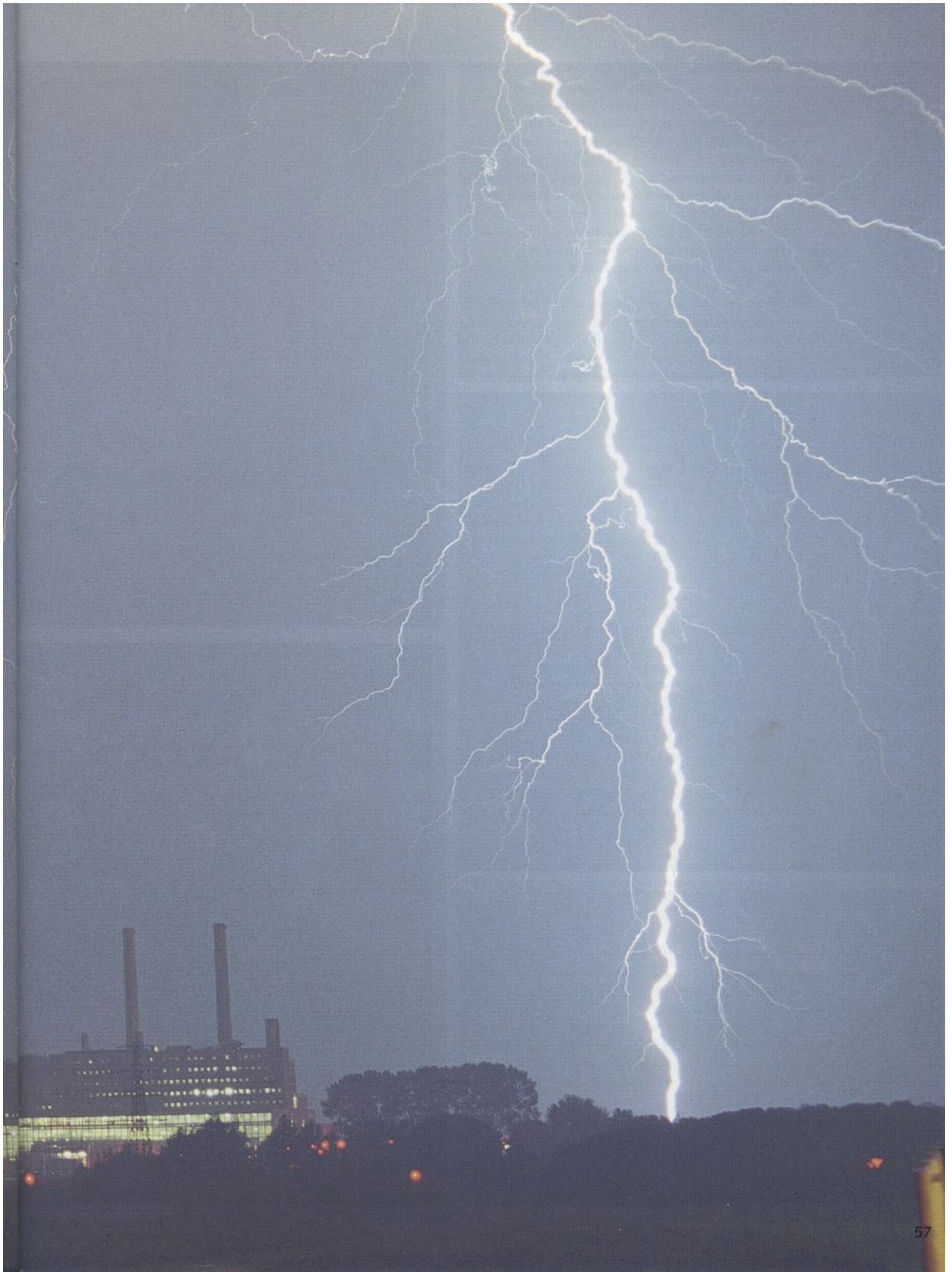
<http://www.weeronline.nl>.

Het is natuurlijk leuk om je wat meer te verdiepen in het onderwerp. Zo kun je ook naar echt heel bijzondere fenomenen op zoek gaan voor een mooie foto. Zoek in de bibliotheek maar eens naar de boekenreeks "Natuurkunde van het Vrije Veld" van Minnaert. Op zich enigszins gedateerd, maar het bevat een ongekennde schat aan mogelijk interessante foto-onderwerpen!

Fotomateriaal

Je kunt met alle mogelijke camera's foto's van het weer vastleggen. Toch zijn de moderne camera's naar mijn mening minder geschikt voor deze onderwerpen. De autofocus zit vaak mis als de camera probeert scherp te stellen op de lucht. Wegens gebrek aan contrast lukt dat vaak niet. In de regen en de

vriescou begeven de batterijen het als je geen voorzorgsmaatregelen neemt en dan vertikt de camera het volledig. Het maken van tijdopnamen is niet altijd mogelijk zonder de batterijen uit te putten. Goed nieuws voor de bezitters van het degelijke camerawerk uit de jaren 1970! Het is mijn ervaring dat juist met deze camera's het meest prettig foto's zijn te maken –voor dit doel wel te verstaan. Zelf werk ik met een degelijke Nikon FM. Niet kapot te krijgen, je zou er de tentharingen nog mee in de grond kunnen slaan. Er zijn natuurlijk legio vergelijkbare toestellen, gelukkig nog steeds verkrijgbaar. Het voordeel van deze camera's is dat ze veel minder gevoelig zijn voor kou en vocht, en je kunt goed scherpstellen. Dat gaat nu eenmaal met 'handmatige objectieven' veel beter door de grotere slag en het gebrek aan speling.

Meestal zit er wel een aansluiting op voor een simpele draad-ontspanner. Die koop je ook wel ergens voor een tientje. Ander voordeel is dat er vaak tegen schappelijke prijzen objectieven van zeer goede kwaliteit te koop zijn. Want dat lukte ze in de jaren 1970 best.

De echte weerfotograaf zal namelijk snel een stevig wensenlijstje samenstellen wat betreft objectieven om mooie weerfoto's te maken. Een 24 mm voor de fraaie wolkenpartijen, een 35 mm voor de wat mindere groothoekwerking, een goed macro-objectief voor de fraaie ijskristallen, een 80-200 mm voor het maken van detailfoto's, een dikke tele van 300 mm of meer voor luchtspiegelingen en voor die ene ver verwijderde windhoos... en het liefst nog een fish-eye-objectief om de gehele lucht in één keer te kunnen fotograferen. Kortom, dat vergt een aardig budget, nieuw zeker.

Daarbij hoort dan -voor ieder objectief- een goed polarisatiefilter om de heiligheid uit de lucht te filteren en het blauw van de lucht en de regenboog beter te doen uitkomen. Met een lineair polarisatiefilter kun je meestal volstaan. Camera's met autofocus en ook sommige camera's met een belichtingssysteem dat gebruik maakt van een hulpspiegel, vereisen vrijwel zonder uitzondering een circulair polarisatiefilter en die zijn duurder.

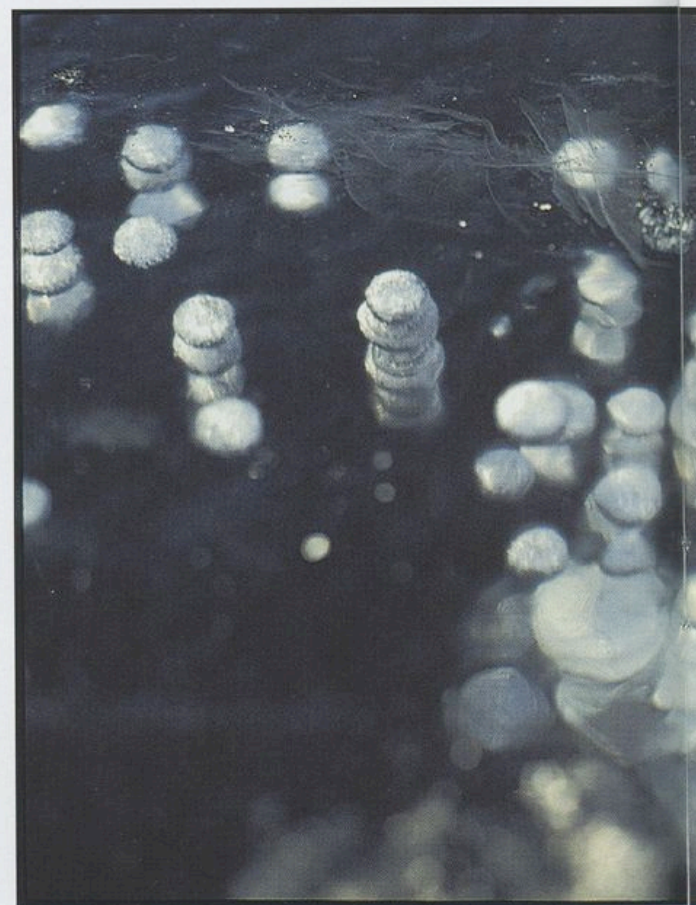
Met iedere werkende camera kun je echter je gang gaan, zij het dus soms met wat moeite of tegen hogere kosten. Meest belangrijk is echter **dat** je een camera bij de hand hebt. Je zult altijd zien dat er weinig gebeurt als je er speciaal op uit trekt, maar dat zich iets heel fraais of aparts voordoet net als je gewoon onderweg bent naar je werk. Zelf heb ik voor dat doel vrijwel altijd een compactcamera mee, een Nikon AW35. Oké, geen topcamera, maar met een goed objectiefje en bestand tegen regenwater en stuivend zand. Handig om in de tas te hebben.

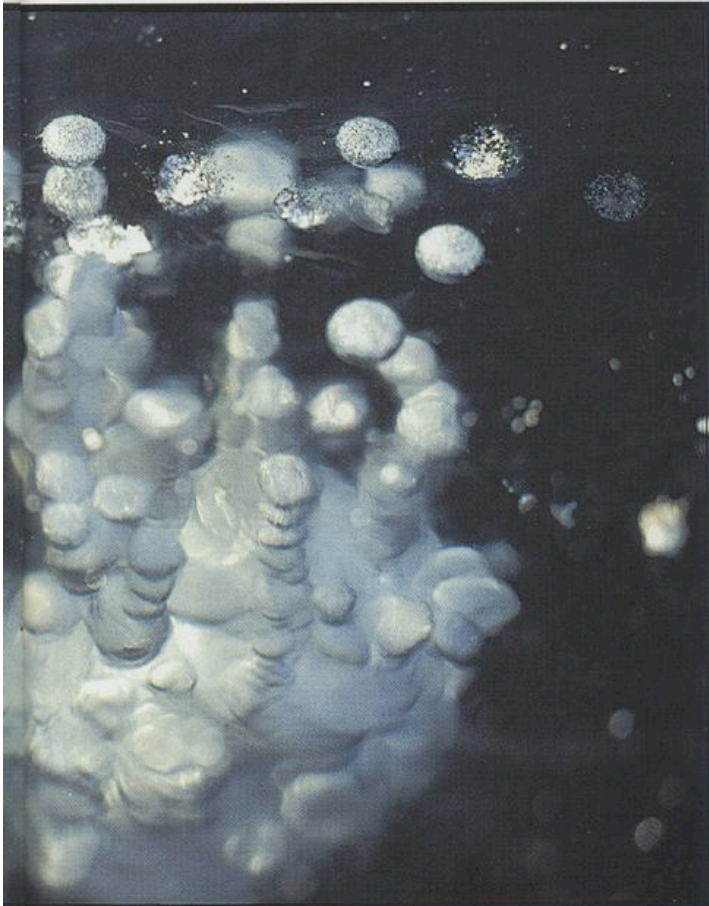
Film

Dan de eeuwige discussie of je nu dia- of negatiefmateriaal moet gebruiken. Ik ben er ook nog niet uit en gebruik beide door elkaar. Wel als het even kan hetzelfde type, ik weet dan hoe de film reageert op onder- of overbelichting. Er zijn onderwerpen die beslist met diafilm gefotografeerd moeten worden, zoals halo's (optische verschijnselen die regelmatig rondom de zon voorkomen, zie verder in dit artikel). Maak je die op negatiefmateriaal, dan zal men in de afwerkcentrale de lucht vaak helemaal overbelichten om het laatste stukje landschap dat je op de foto meekiekt goed weer te geven. En daar ging het juist niet om! In feite is diafilm dus beter, je krijgt altijd terug wat je hebt gefotografeerd. De scherpte bij projectie en schoonheid zijn daarbij natuurlijk ook onovertroffen. Lastig is echter dat dia's zich niet zo lekker laten overbelichten. Dat gebeurt namelijk al snel bij het fotograferen van onweer, of andere spannende dingen in de nacht als lichtende nachtwolken, poollicht of optische verschijnselen rond de maan. Heb je twee of meer camera's, dan is het makkelijk; gewoon een met negatiefmateriaal vullen, de andere met diafilm.

Weerverschijnselen, sneeuw

Veel fotografen kijken beteuterd wanneer ze de foto's terugkrijgen die ze hebben gemaakt van die prachtige sneeuw dag, ze zijn grijs en donker. Het schitterende beeld dat er was toen de foto werd gemaakt is volkomen weg. Zonde! Voor het maken van een goede sneeuwfoto is het belangrijk om de belichting aan te passen en niet zomaar te vertrouwen op de ingebouwde belichtingsmeter van de camera. Een normale belichtingsmeter is ingesteld voor een 'gemiddeld onderwerp' dat een bepaalde hoeveelheid licht terugkaatst. De meeste meters gaan uit van een onderwerp dat een zogenaamde 'grijswaarde' van 18% bezit. De meter meet dat en kiest daarbij de juiste combinatie van diafragma en sluitertijd. Dat werkt mooi voor de meeste onderwerpen. Bij sneeuw werkt het niet. Sneeuw reflecteert veel meer licht dan 18%. Bij het felle licht denkt de camera "wat een boel licht", en hij stelt bijvoorbeeld een

▶
REGENBOOG,
SEPTEMBER
1999, ZWOLLE.
TIJD EN DIA-
FRAGMA ONBE-
KEND. NIKKOR
5CM/F1.8 MET
POLAFILTER.

▶▶
LICHTENDE
NACHTWOLKEN,
10 JUNI 1997
(01.00 UUR).
NIKON F2.0/
24MM OP F4.0,
SLUITERTIJD CA.
6 MINUTEN.

kortere sluitertijd voor. De foto wordt daardoor te donker en grijs. Denk niet dat de nieuwste camera's met matrixmeting (meerveldsmeting of welke mooie namen er al niet bedacht zijn) dat probleem kunnen verhelpen. De beste methode is nog altijd om de camera in zulke gevallen handmatig te corrigeren (of volledig handmatig te bedienen) en minstens 1 tot 2 stops ruimer te belichten (zeker als het zonnig is) dan normaal nodig zou zijn volgens de meting. Maak altijd diverse opnamen, met zowel 1 als 2 stops overbelichting (1,5 kan natuurlijk ook). Negatieffilm kan overigens in de centrale nog aardig worden 'opgepoetst' door bij het afdrukken alsnog over te belichten (even opnieuw af laten drukken). Diafilm moet je meteen goed belichten.

Onweer

Het op de foto zetten van een fraaie bliksem is niet zo moeilijk, althans bij nachtelijk onweer. Voorwaarde is... een stevig onweer met veel ontladingen, niet te ver weg (enkele km's) en een goede locatie met vrij zicht en bescherming tegen het onweer zelf (inclusief bescherming tegen regen en bliksem). GA NOOIT IN HET VRIJE VELD BLIKSEMS FOTOGRAFEREN, je bent snel zelf degene bij wie de bliksem inslaat...

Zet de camera op een statief, kies het juiste objectief om de bliksem er 'vol' op te zetten (al naar gelang de afstand van de bui, een tele of een groothoek) en zorg voor een fraaie achtergrond; een stad, een gebouw, bomen etc. Met zo'n referentiepunt zie je ook beter de 'juiste' grootte van de bliksem. Gebruik een draadontspanner en stel het diafragma in op f/4 of f/5,6 (bij een ISO 100 film). Zet de sluiters open (met de draadontspanner) en wacht tot een bliksem ongeveer op de plek inslaat waar je hem hebben wou. Dat kun je op dezelfde foto een paar keer herhalen, als het tenminste een stevig en actief onweer is. Transporteer en maak meer foto's met verschillende periodes (1 tot 8 minuten). Vaak zitten er op een film maar twee of drie echt geslaagde opnamen, want het blijven toch telkens 'gelukstreffers'.

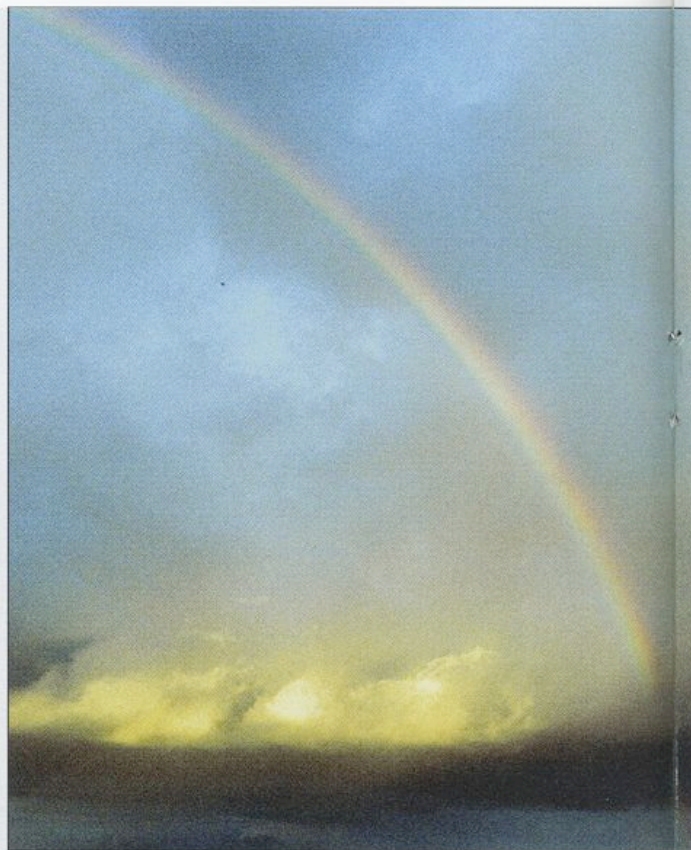
Let op of er dichtbij geen storende lantaarnpaal of ander fel licht is, dat laat de opname beslist mislukken. Als je van achter een raam foto's maakt, kan het raam spiegelingen zichtbaar maken op de foto. Dat kun je voorkomen door binnen al het licht uit te doen en/of een polarisatiefilter te gebruiken. Negatiefmateriaal werkt vaak iets beter dan dia's, omdat de laatste niet zo best tegen overbelichting kunnen, en dat gebeurt hierbij nog wel eens.

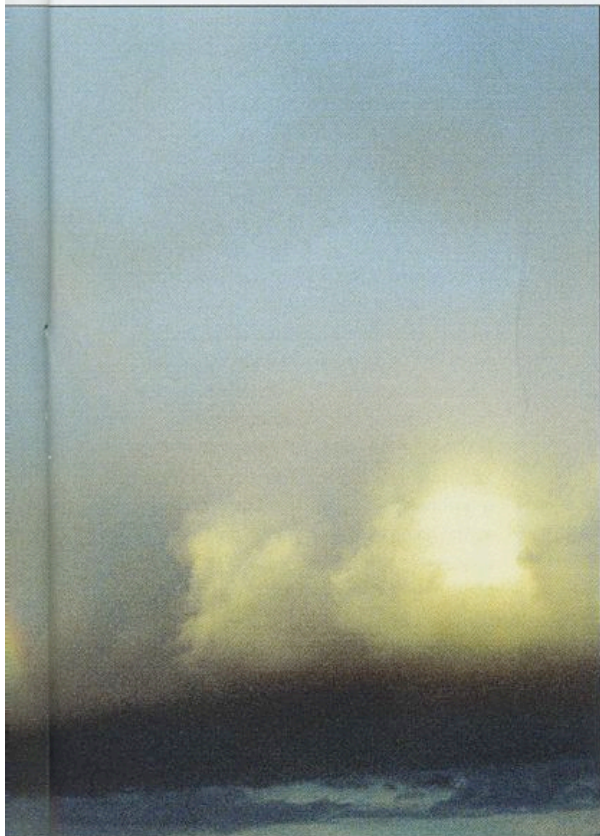
Het is leuk als je precies bijhoudt hoe laat je welke foto hebt gemaakt, met welke belichtingstijd (minuten...) en diafragma. Later weet je dan beter wat je wel kunt doen en wat niet.

De regenboog

Het op de foto zetten van een fraaie regenboog is niet zo moeilijk, maar een beetje extra aandacht maakt het verschil tussen een geslaagde en een mislukte opname. Regenbogen zijn vanzelfsprekend te zien bij regen, maar dan alleen als de zon op de regen schijnt, dus builig weer is het meest ideaal. Hoe groter de druppels (bij zomerse onweersbuien) hoe feller de boog vaak is. Bij een felle regenboog kan men ook vaak vlakbij een tweede boog zien, die veel fletser is. Deze heeft een nog grotere straal en de kleuren staan precies andersom. De grootte van de straal van de regenboog maakt het gebruik van een groothoekobjectief noodzakelijk om deze er in zijn geheel op te zetten, een 20 mm is dan wel nodig. Maar ook met objectieven die meer naar het telegebied gaan kunnen fraaie detailopnamen worden gemaakt. Werk op dia's voor een juiste belichting.

Voor de beste foto's van een regenboog moet men gebruik maken van een polarisatiefilter. Dit heft de laatste schitteringen en heiligheid van de lucht op, waardoor de regenboog er *nog feller en gekleurder* op staat. Als u een Polaroid-bril hebt, moet u maar eens naar een regenboog kijken en zien wat voor verschil dat maakt. Let echter op; doordat het licht van de regenboog ook zeer sterk uit één richting komt (gepolariseerd dus) kunt u het licht hiervan ook geheel 'uitdoven', al naar ge-

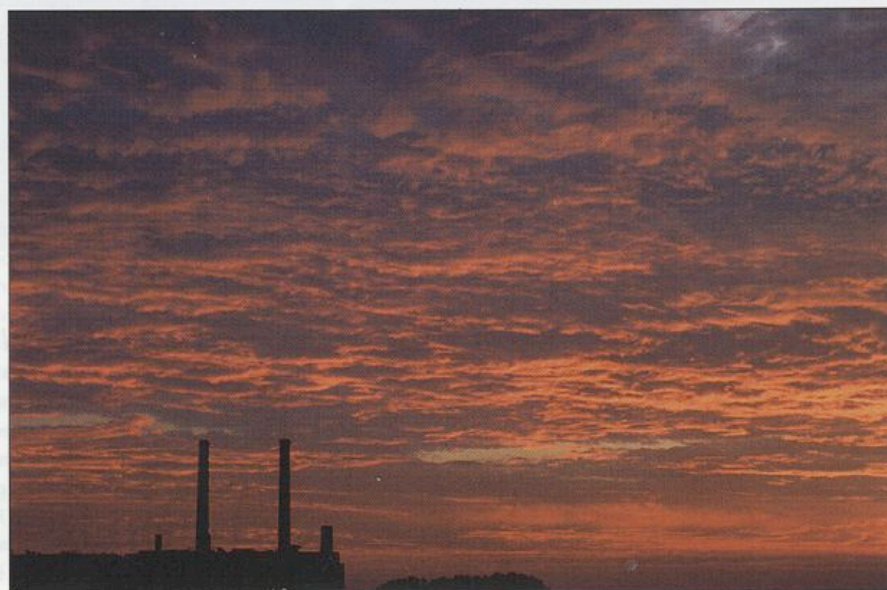

DE AUTEUR EN Z'N GEREEDSCHAP

Zo'n 15 jaar geleden begon ik voor het eerst hobbymatig allerlei weerfenomenen te registreren en uit te wisselen met andere zogenaamde weeramateurs. Net als fotografie is dit een virus dat zichzelf versterkt naarmate je meer even geboeide hobbyisten tegenkomt en je steeds meer ervaring krijgt. Tegelijkertijd met de hobby van het weer begon de belangstelling voor fotografie. Ik kocht een tweedehands Pentax ME met 50 mm-objectief. Een mooie start, want het is een goede camera en hij is zeer eenvoudig in het gebruik. Het weer en de fotografie gingen gelijk op en ik verzamelde naast meer kennis van het weer ook telkens meer fotocamera's *). Herkenbaar?

Ondertussen ben ik werkzaam als weerdkundige bij een commercieel weerbureau en nog steeds druk met fotograferen. Zo af en toe zelfs voor de verkoop en voor het geven van lezingen. De hobby's groeiden dus nogal uit, maar ze blijven beide leuk. Kijk voor meer tips en foto's naar mijn website <http://www.weerfotograaf.nl>

*) Ondertussen heb ik een hele collectie Nikon-materiaal, vier camera's (Nikon EM, Nikon FM, Nikon F401, Nikon AW35), 17 mm Tokina, 1:2/24 mm Nikkor, 1:2 en 1:1,8/50 mm Nikkor, 1:3,5/35-70 Nikkor, 1:3,5/55 mm Micro-Nikkor, 70-210 mm Tokina, 70-300 mm Nikkor, 1,6x converter Nikon, polarisatiefilters, Nikon MD12 winder, statief (eenbeen en driebeen), draadontspanner, Nikon flitsers SB24 en SB21 en natuurlijk stevige cameratassen (heuptassen om al het materiaal snel bereikbaar te hebben en de handen vrij). Als film gebruik ik in de regel Fuji Sensia, Reala of Velvia.

lang de stand van het polarisatiefilter. De regenboog is soms ook te zien in mist waar de zon net doorheen komt. Deze is dan vaag en veel minder gekleurd, bijna 'wit'. Men noemt dit de 'mistboog'. Ook hier bewijst een polarisatiefilter zeer goede diensten!

Halo's

Halo's komen veel voor in Nederland. Op meer dan één van de drie dagen is er ergens in het land wel een kring, een vreemde boog of een ander optisch verschijnsel aan de hemel zichtbaar, veroorzaakt door de breking van het zonlicht in ijskristallen. Het meest herkenbaar is de kring om de zon of de maan in heel dunne sluierbewolking. Deze bewolking is overigens vaak de eerste voorbode van naderend slecht weer. Als je er oog voor hebt en weet waar aan de hemel en wanneer (bij welke bewolking) de verschijnselen kunnen voorkomen, kun je er goed rekening mee houden en het fototoestel met het juiste objectief paraat houden.

Het werken in kleur is zeer belangrijk, gezien de kleurenpracht die

moet worden vastgelegd. Opnamen van halo's op negatiefilm worden door de fotocentrales vaak niet goed afgedrukt, te licht of te donker. Diafilm gebruiken dus! Het is aan te raden verscheidene opnamen te maken, eventueel met over- en of onderbelichting, om zeker te zijn van de mooiste en meest duidelijke opname.

Een halo rond de maan is in de regel goed te fotograferen op ISO 100 film, met een diafragma van f/4 en een sluitertijd tussen de 2 en 5 minuten (al naar gelang de helderheid en wasdom van de maan). Maak ook hier verscheidene opnamen met kortere en langere sluitertijden. Een standaardobjectief van 50 mm is zeker geschikt voor deze optische verschijnselen, maar het is vaak beter om een groothoek van 24 mm te gebruiken. Een groot aantal halo's en (regen)bogen past hiermee voor een groot gedeelte op één opname. Een

nog sterkere groothoek van 20 mm of 17 mm is mooi, maar die is vaak weer erg duur. Dat zelfde geldt voor het zogenaamde fish-eye-objectief. Dit geeft vrijwel de gehele hemel weer. Mooi en zeer nuttig. Het beeld is sterk tonvormig vertekend, maar dat is voor deze fotografie geen enkel probleem aangezien vrijwel alle optische verschijnselen zelf boogvormig zijn. Alleen worden sommige details wel erg klein omdat de hele hemel op één foto moet worden 'gepropt'. Een korte tele van 70 tot 135 mm kan dus nuttig zijn om details te fotograferen. Gebruik nooit truc- of kleurfilters voor het fotograferen van deze halo's. Probeer de werkelijkheid (in kleur) zo dicht mogelijk te benaderen.

De zonsondergang

Het onderwerp dat door iedereen wordt *plat*gefotografeerd. Met wisselend succes. Een paar simpele (tamelijk voor de hand liggende) tips voor de net iets meer geslaagde opname van een zonsondergang:

- De zon in het beeld fotograferen valt vaak tegen. Hij komt met een normaal objectief als een uitgebeten vlekje terug; laat hem verdwijnen achter een object of wacht nog even tot de zon onder is.

- Fotografeer na zonsondergang, vaak is het pas op z'n mooist een kwartier nadat de zon onder is.

- Belicht op negatiefilm een klein beetje onder, dan komt het rood vaak beter -iets dieper- uit. Dit geldt als je een camera hebt met centrumgerichte meting (bij veel oudere handmatige camera's), als je daarbij het grootste gedeelte licht in beeld hebt. Heb je een meer automatische camera (met autofocus, meerveldsmeting e.d.), zet deze matrix- of meerveldsmeting dan uit. Meet alsnog centraal of gebruik zelfs spotmeting. Meet op de lucht naast de zon, hou die belichting vast (exposure lock), maak de goede compositie en druk dan pas op de knop.

- Maak een flinke serie (ook met verschillende belichtingstijden), dan kun je altijd de mooiste ervan uitzoeken.

- Werk op een statief als de belichtingstijd te lang wordt (vanaf ca. 1/60 s met een 50 mm-objectief).

Toeval?

Bereid alles goed voor en leer *waarnemen*. De foto van de zonsverduistering (11 augustus 1999 in Frankrijk) is min of meer een gelukstreffer, omdat ik op één van de schaarse plekken zat waar het vrijwel onbewolkt was. Wat de fotografie betreft was dit echter al weken vooraf geheel ingestudeerd en dus zeker geen toeval. Materiaal: een NIKON FM met MD12 drive, een 70-210 mm zoom met 1,6x converter (alleen het centrum hoeft goed scherp te zijn, dat lukt met deze combinatie best), een stevig statief, draadontspanner, goede diafilm van

ISO 100 en een van te voren opgesteld en strak schema op welke momenten de foto's moeten worden gemaakt en met welke sluitertijd. Even van film wisselen op het cruciale moment, dat maar net twee minuten duurde, kon natuurlijk niet! En je wilt ook nog van het moment zelf genieten. Door die voorbereiding zijn alle opnamen (36 dus) geslaagd en is het een mooie serie geworden. De eclips was natuurlijk lang van te voren aangekondigd, dat kon dus bijna niet mis gaan. De meeste echte weerfenomenen laten zich minder goed voorspellen!

Belangrijkste tip: neem de tijd om te leren kijken. Beter nog: *waarnemen*. Leer het weer kennen en kijk goed rond, hoog in de lucht, vlak

bij de grond, in de zomerse hitte en bij tochten in de vrieskou langs bevroren slootjes. Mooie foto's liggen dan voor het oprapen, en je hebt er daarnaast nog een hobby bij; het weer.

• TEKST EN FOTO'S STEFAN JAK